

Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarında (1924 - 2019) Bilgilendirici Metinler

Informative Texts in Secondary School Turkish Curricula (1924 - 2019)

Ümmühan Güzel, Şener Demirel

Yazar Bilgileri

Ümmühan Güzel 
Öğretmen, Millî Eğitim
Bakanlığı,
ummuhannuguzel@gmail.com

Şener Demirel 
Prof. Dr., Fırat Üniversitesi,
Türkçe Eğitimi,
sdemirel@firat.edu.tr

ÖZ

Eğitim faaliyetleri, bireyleri belli bir konu üzerinde yetiştirmek, geliştirmek, onların yeni bilgiler edinmelerini sağlamak amacıyla gerçekleştirilir. Gerçekleştirilen bu faaliyetlerin eğitimde hedeflenen amaçlara hizmet ederek daha verimli olabilmesi için belirli bir program dâhilinde uygulanması gerekir. Söz konusu programlardan biri olan Türkçe Dersi Öğretim Programı aracılığıyla öğrencilere temel dil eğitiminin ve dil becerilerinin kazandırılması için okullarda planlı-programlı uygulamalar yapılır. Bu uygulamalarda kullanılan materyallerin başında ise ders kitapları gelir. Ders kitaplarında yer alan öğretici, heyecanlandırıcı, göstermeye bağlı vb. metinler aracılığıyla öğrencilerin kazanımlarda belirtilmiş olan becerileri edinebilmesini sağlamak amaçlanır. Bu bağlamda gerçekleştirilen bu çalışmayla geçmişten günümüze (1924-2019) kadar uygulanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan bilgilendirici metinlerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu nitel araştırmada veri toplama tekniklerinden doküman incelemesi yapılarak betimsel analizi yöntemi kullanılmıştır. Kategorisel analiz tekniğiyle elde edilen veriler birimlere ayrılmış, belirli kıstaslara göre kategoriler halinde gruplandırılarak yorumlanmıştır. Analiz sonucunda 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı'ndan 2006 yılı öncesine kadar bilgilendirici metin türleri kapsamında programlarda sınırlı sayıda tür ve uygulamanın olduğu belirlenmiştir. İlk kapsamlı çalışmanın yapılarak metin türlerine ait detaylı bilgilere yer verilmesi, 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda görülmektedir. 2017 ve 2018 programlarında ise alışılmamış metin türleri adı altında PISA'da yer alan bazı bilgilendirici metin türlerine de programda yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Makale Bilgileri

Anahtar Kelimeler
Türkçe
Türkçe Dersi Öğretim Programı
Bilgilendirici Metinler
Metin Seçimi

Keywords
Turkish
Turkish Course Curriculum
Informative Texts
Text Selection

Makale Geçmişi
Geliş: 30.08.2022
Düzeltilme: 16.01.2023
Kabul: 28.02.2023

ABSTRACT

Educational activities are carried out with the aim of educating and developing individuals on a certain subject and enabling them to acquire new knowledge. In order for these activities to be more efficient by serving the aims targeted in education, they must be implemented within a certain curriculum. Planned practices are carried out in schools in order to provide students with basic language education and language skills through the Turkish Language Curriculum. Textbooks are the primary materials used in these applications. It is aimed to enable the students to acquire the skills in the learning outcomes with the instructive, exciting and demonstrative texts in the textbooks. In this context, the aim of the study is to examine the informative texts in the Turkish Curriculum implemented from past to present (1924-2019). In the research, among the data collection techniques, document analysis was preferred in qualitative design and descriptive analysis method was used. The data obtained by the categorical analysis technique were divided into units, grouped into categories depending on certain criteria and interpreted. As a result, it was determined that there had been a limited number of types and practices in the curricula within the scope of informative text types from the 1924 High School First Circuit Curriculum until 2006. The first comprehensive study to include detailed information about text types was seen in the 2006 Turkish Language Curriculum. In 2017 and 2018 curricula, it was concluded that some informative text types involved in PISA under the name of unconventional text types were also included in the curriculum.

Makale Türü

Araştırma

Önerilen Atıf Güzel, Ü. & Demirel, Ş. (2023). Ortaokul Türkçe dersi öğretim programlarında (1924 - 2019) bilgilendirici metinler. *TEBD*, 21(1), 505-523. <https://doi.org/10.37217/tebd.1168630>

Giriş

Evrende yaratılmış bütün canlıların birbirleri ile bağlantı kurmak için kullanmış olduğu birtakım sistemler bulunmaktadır. Bu sistemler, insan dışındaki yaratılmış diğer varlıklar için içgüdüselken insanlar için belli sembollere/anlaşmalara dayanmaktadır. Bu anlaşmalar sistemine bağlı olarak da değişken bir iletişim unsuru olan “dil” kavramı öne çıkar. Bu kavramı bireylerin birbirlerinin duygu ve düşüncelerini karşılıklı olarak anlamalarını sağlayan bir araç (Hengirmen, 2007, s. 30); belirli bir topluluğa has göstergeler dizgesi (Vardar, 2002, s. 71); bildirişimin gerçekleşmesini sağlayan çok boyutlu kavramlar bütünü (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2013) olarak tanımlamak mümkündür. Ayrıca toplumsal bir ürün olan dil, dil yetisinin bireyler tarafından kullanılabilmesini olanaklı kılan uzlaşımsal bir düzendir. İnsanlar tarafından bilinçli ya da bilinçsiz olarak kullanılan dil, bu uzlaşımsal düzen içerisinde gösterenler ve gösterilenlerin birleşmesi sonucu oluşan öğelerin işleyiş kurallarını kendine özgü bir şekilde içeren bir düzendir (Ünalın, 2012, s. 15; Vardar, 2002, s. 71). Bu düzeneğin geliştirilmesi ise eğitim faaliyetlerine dayalıdır, denilebilir. Eğitimde aksaklıkların ortaya çıkmaması ve hedeflenen becerilerin kazanılması, planlı bir şekilde yapılacak uygulamalara bağlıdır. Bu uygulamaların yerine getirilebilmesini sağlamak üzere de eğitim programları hazırlanır.

Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Öğretim Birliği Yasası) ile bütün öğretim kurumları Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) bünyesinde toplanarak okul programları üzerinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır. Yapılan bu değişikliklerden birinin sonucunda eğitim sistemimizde dersler ve konular listesi anlamında kullanılan "Müfredat Programı" anlayışı, 1950'li yıllardan sonra yerini "Eğitim Programı" anlayışına bırakmıştır (Demirel, 1992). Eğitim programı; kendine özgü temelleri, araştırmaları, bilgi alanları, kuramları, ilkeleri ve uzmanları olan bir çalışma alanıdır (Ornstein ve Hunkins, 2014, s. 13). Millî Eğitim Bakanlığı tarafından her dersin amaç ve hedefleri belirlenerek ihtiyaçlara yönelik programlar hazırlanır. Programlar yolu ile öğrencilerin ders başarılarının artırılması, öğrencilere yeni öğrenmelerin sağlanması amaçlanır. Bir mihver (başat) ders olarak kabul edilen Türkçe dersi, öğretim programları yoluyla öğrencilerin diğer derslerdeki akademik başarılarını da etkileyerek her dönemde önemini korumuştur (Ulus ve Aytan, 2018). Programların yanı sıra bakanlık tarafından hazırlanan öğretmen kılavuz kitapları da öğretmenler için özellikle zorlandıklarında başvurdukları bir yardımcı kaynak, rehber görevi görmektedir (Kiymaz ve Doyumğaç, 2020a).

İlk olarak 1924 yılında başlayan ve sonuncusu 2019 yılında hazırlanmış olan Türkçe dersine yönelik programlar içerisinde çeşitli konu başlıkları, kazanımlar ve amaçlar doğrultusunda açıklamalara yer verilmiştir. Türkçe dersi; okuma, yazma, konuşma, dinleme/izleme ve dil bilgisi becerileri yönünden dönemsel olarak farklı başlıklar altında ve çeşitli yapılarda ele alınmış olsa da

kendi içerisinde daima bir bütünlük teşkil etmiştir. Millî Eğitim Bakanlığınca yapılandırmacı yaklaşım esas alınarak oluşturulan 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı; beceriler, beceriler doğrultusunda belirlenmiş olan amaçlar ve amaçlar altında yer alan kazanımlar, kazanımlara uygun verilen örnek etkinlikler bakımından oldukça ayrıntılı bir şekilde hazırlanmıştır. Ele alınan öğrenme alanlarına yönelik kazanımlara bakıldığında araştırma konusuyla alakalı olarak belirtilmiş olan “metin türleri”nin okuma öğrenme alanı ve yazma öğrenme alanı amaç ve kazanımları başlığı altında verildiği görülmektedir (MEB, 2006).

Farklı biçimlerde, anlatım ve noktalama özelliklerine bağlı olarak ilgi, duygu ve düşüncelerin rastgele değil de mantıklı bir düzenleme ile gerçekleştirildiği yapılara “metin” denir. Metinler, bireyler tarafından bilgilerin, duyguların ve düşüncelerin aktarılmasında bir araç olarak kullanılır (Güneş, 2013). Metinleri, taşıdıkları özelliklere bakarak belirli başlıklar altında gruplandırmak mümkündür. Bu konuya dair araştırmacılar tarafından yapılan çeşitli sınıflandırmalar bulunmaktadır. Alanyazında yer alan bu sınıflamalarda metin cinsi, metin tipi-türü ya da söylem türü ayrımlarına gidilerek üst kavramsal bir yaklaşım sergilendiği görülür. Öğretim düzleminde bakıldığında ise türlerin yazma çalışmalarında anlatım tarzı/biçimi; okuma çalışmalarında öyküleyici/yazınsal/kurgusal metinler, bilgilendirici/öğretici metinler ve şiir biçiminde metinler olarak ele alındığı bilinmektedir (Bozkurt, 2018). Bu gruplandırmaların ortak özelliği tüm metinlerin bir olay, bir fikir veya bir duygu anlatıyor olmasıdır. Bir şiir, bir olayı anlatabiliyor olmakla beraber bir hikâyede de duygu anlatımına rastlanabilmektedir. Genel tasnifte ise bir olayı anlatan metinlere hikâye edici metinler, bir duyguyu anlatan metinlere şiir ve bir fikri anlatan metinlere bilgi verici metinler denilmektedir (Başaran ve Akyol, 2009). Öte yandan canlandırmaya dayalı olarak göstermeye bağlı edebî metinler adlandırması da bir diğer adlandırma başlığı olarak bulunmaktadır. Çalışmada dikkate alınan adlandırma ise anlatılan konunun dikkate alınarak sınıflandırma işleminin gerçekleştirildiği, bir fikir esasında bütünleştirilen bilgi verici metinlerdir. Bu metinler, Türkçe Dersi Öğretim Programlarında kimi zaman hiç belirtilmemiş olmakla birlikte bazen de mevcut programlara yeni türler eklenerek genellikle makale, eleştiri, deneme, gezi yazısı, röportaj, anı, fıkra, günlük, mülakat, biyografi vb. şeklinde ele alınmıştır (Güneş, 2007, s. 218).

Bir eğitim materyalinin veya etkinliğin kullanımı öğrenci ihtiyaçları doğrultusunda belirlenir. Bu nedenle öğretim etkinlikleri planlanırken öğrencilerin gereksinimleri, öğrenme hızları, ilgileri, becerileri ve bireysel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır (Kıymaz ve Doyumğaç, 2020b). Okullarda öğrencilere verilen eğitimler yolu ile gelecek nesillerin gelişimleri sağlanmakta olduğundan eğitim materyali ayrıca önemlidir. Bu süreç; öğrenci ihtiyaçları, ülkenin amaçları, eğitsel hedefler vb. doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarında kullanılan metinlerle desteklenmektedir. Özellikle Türkçe ders kitaplarındaki metinler, Türkçe dersinin sağlıklı bir şekilde işlenmesinde önemli bir yere sahiptir.

Programda yer alan kazanımların çoğunluğu metinler ve metinlere yönelik etkinlikler aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır. Alanyazına bakıldığında programlarda yer alan metinlere yönelik yapılmış çeşitli çalışmalar olmakla birlikte (Çalışkan, 2016; Konuk, 2018; Ören, Konuk, Sefer ve Sarıtaş, 2017; Şahin ve Bayramoğlu, 2016) herhangi bir çalışmada bilgilendirici metin türlerinin toplu bir şekilde ele alınıp ortaya konulmadığı görülmüştür. Bu çalışma ile 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı'ndan 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı'na kadarki süreç içerisinde hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş olan ortaokul Türkçe Dersi Programlarında bilgilendirici metinlerin ele alınıp alınmadığını, alındıysa hangilerinin ne tür etkinliklerle ele alındığının tespit edilerek ulaşılan verilerin analizinin betimsel bir çalışma ile tanımlanabilmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki bilgilendirici metin türlerinin birincil kaynaklara ulaşılarak toplu bir şekilde ele alınması ile alandaki eksikliğin giderilerek alana katkı sağlanması ve alan araştırmacılarına konuya dair açıklamalarda bulunulmasının önemli olduğu ifade edilebilir. Çalışma sürecinde programların asıllarına ulaşılmış olması da ayrıca önemlidir.

Alanyazın Taraması

İnsan, öncelikle annesinden ve içinde bulunduğu yakın çevreden, daha sonra da ilişki içerisine girdiği dış çevreden bilinçaltına inen ve toplumla en güçlü bağını oluşturan ana dilini öğrenir (Aksan, 2012, s. 81). Ana dili, günlük ihtiyaçlarımızı gidermede kullanacağımız konuşma becerisine yönelik gereksinimlerimizi karşılamamızı sağlayacaktır. Fakat bu beceri, yaşam boyu kendini geliştirmesi gereken insan için yeterli değildir. Bu yeterliğe ulaşılması ise eğitim ile sağlanabilmektedir. Eğitim, belirlenmiş amaçlara dayalı olarak bireyi yetiştirme ve bireye bilgi, tutum ve beceri kazandırma süreci şeklinde tanımlanabilir (Topsakal, 2013, s. 27). Bu istendik süreçte eğitim faaliyetlerinin amaçlar doğrultusunda, zamandan tasarruf sağlayarak etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi bir program esasında oluşturulmasına bağlıdır. Amaçlara ulaşmak için bir tasarı şeklinde tanımlanabilen ve yaklaşımlarımızı ortaya koyan program; okulda ya da okul dışında planlanan hemen hemen her şeydir (Ornstein ve Hunkins, 2014, s. 12). Bu planlama üzerinde ihtiyaçlar, açıklık, karmaşıklık, kalite/pratiklik, bölge, topluluk, müdür, öğretmen, devlet ve diğer kurumlar etkili olan kavramlardır (White, 1992). Bu kavramların göz önünde bulundurulması ile hazırlanan programlar doğrultusunda ders materyali olarak kullanılan ders kitapları tasarlanmaktadır. Kitaplarda yer alan metinler ve bu metinlere yönelik oluşturulan etkinlikler aracılığıyla kazanımların öğrenciler tarafından gerçekleştirilebilmesi hedeflenmektedir.

Metin kavramını her türlü bilgi, duygu ve düşünceyi içeren; birbiri ardınca sıralanmış sözler, cümleler ve görsellerden oluşan anlamlı yapı şeklinde ifade etmek mümkündür (Güneş, 2007, s. 215). Temel dil becerilerinin geliştirilmesi etkinliklerinde kullanılacak metinlerin, Türkçeyi bütün zenginlikleriyle ve doğru bir şekilde yansıtması ayrı bir öneme sahiptir. Bu nedenle derslerde

işlenecek metinlerin taşınması gereken özellikler, sınıf düzeyine göre metin sayıları, metin türleri hakkında bilgiler programda belirtilmektedir (MEB, 2006, s. 6). Bu programlar, programlarda belirtilen metinler, bu metinlerin türleri alan uzmanları tarafından da araştırmalar kapsamında ele alınarak incelenebilir. Şahin ve Bayramoğlu (2016) tarafından yapılan çalışmada metin ve tema kavramlarından başlanarak kavramsal bilgi verilmiş, daha sonra 1924'ten 2016'ya kadar hazırlanarak farklı kademelerde uygulamaya konulmuş olan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında metin, tür ve tema seçiminde dikkate alınan hususlar özetle anlatılmış olduğu görülür. Bu çalışmadan farklı olarak 1981 ve 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programlarının (6-8. sınıflar) karşılaştırılmalı bir değerlendirilmesinin yapıldığı yüksek lisans tezinde iki program, ana hatlarıyla ele alınmış; bu programların benimsenen yaklaşımlar, genel ve özel amaçlar, öğrenme ve öğretme anlayışları, zorunlu eğitim süreci vb. konularında farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (Çaylar, 2007). Uçgun (2019) da tarihî süreçte yayımlanmış olan Türkçe Öğretim Programlarını 2006 yılına kadar incelemiş ve çalışmasında Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesine dair bilgiler de vermiştir. Sonucunda Türkçe eğitimindeki başarının nitelikli programlar sayesinde mümkün olduğunu, Türkçe Programlarının sürekli izlenmesi, geliştirilmesi ve yenilenmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Yazarlar tarafından duygu ve düşüncelerin aktarılmasında genel olarak öyküleyici ve bilgilendirici metin yapıları kullanılmaktadır. Öyküleyici metinlerde hikâye edici metin yapısı kullanılırken bilgilendirici metin yapılarında genellikle neden-sonuç, olumlu-olumsuz karşılaştırmalar, sıralamalar, tanımlamalar, sorun-çözüm, açıklama, inceleme vb. unsurlar yer almaktadır (Güneş, 2007, s. 217). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe Dersi Öğretim Programlarının değerlendirildiği bir yayında araştırmacılar, birinci kademe (1-5. sınıflar) programlarından 1924, 1926, 1930 yıllarında hazırlanan programlarda ve ikinci kademe (6-8. sınıflar) programlarından 1924, 1929, 1938, 1949, 1962 programlarında Türkçe derslerinde kullanılacak metinlerin türü hakkında herhangi bir ayırıcı bilgiye rastlamamışlardır (Coşkun ve Taş, 2008). PISA'daki metin türlerinin Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki metin türleri ile karşılaştırılmasında da farklı metin türlerine ulaşılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programlarında metin türleri; öyküleyici metinler, bilgilendirici metinler ve şiir olarak üç başlıkta ele alınırken PISA'da metinler; metin formatı ve metin türü olarak iki kategoriye ayrılmıştır. Metin formatı da kendi içinde dört kategoriye ayrılmış ve sürekli (continuous), süreksiz (non-continuous), karma (mixed) ve çoklu (multiple) metinler şeklinde adlandırılmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki metin türlerinin ve onların alt türlerinin PISA'daki metin türlerine göre daha sınırlı ve daha genel olduğu ifade edilmektedir (Ören vd., 2017). Öte yandan bir başka çalışmada da 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki metin türleri incelenmiş ve programda afiş, biyografi, blog, broşür, deneme, dilekçe, diyagram, döviz, duvar yazısı, efemera, e-posta, fıkra, gezi yazısı, grafik, haber metni, harita,

kartpostal, kullanım kılavuzları, tarifname, talimatname/yönerge, kroki, liste, makale, motto/slogan, otobiyografi, reklam vb. bilgilendirici metin türlerine ulaşılmıştır (Konuk, 2018).

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma ile Cumhuriyet'in ilanından günümüze (1924 – 2019) kadar olan süreçte yayımlanmış Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki bilgilendirici metinlerin ele alınış durumunun analizi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda nitel araştırma yönteminden faydalanılmıştır. Bu yöntemde veriler; görüşme, gözlem veya doküman analizi ile toplanabilmektedir (Merriam, 2018). Araştırmada da verilerin toplanması sürecinde doküman incelemesine başvurulmuştur. Hem nicel hem de nitel araştırmalarda kullanılabilen doküman incelemesi ile yazılı ve görsel malzemeler toplanarak incelenebilir. Doküman incelemesine dayanan araştırmanın veri analizinde ise betimsel analiz tekniği kullanılmıştır (Sönmez ve Alacapınar, 2016, s. 108). Analizler sonucunda ulaşılan veriler, içerik analizi ile yorumlanmış ve ulaşılan bazı bulgular çalışmada sunulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Verilerin toplanmasında, 1924 yılı itibarıyla yayınlanmış olan ve ortaokul öğrencilerini kapsayan Türkçe Öğretim Programları (1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı; 1929 Ortamektep Türkçe Programı; 1930 Ortamektep Müfredat Programı; 1931 – 1932 Ortamektep Müfredat Programı; 1938, 1949, 1962 Ortaokul Programı; 1981, 2006, 2015, 2017 – 2018, 2019 İlköğretim Okulları Türkçe Programı) esas alınmıştır. Programların asıllarına erişim sağlanarak ulaşılan bilgiler doğrultusunda tarihsel sıra gözetilmiş ve verilerin analizi gerçekleştirilmiştir. Konunun nesneliği de göz önünde bulundurularak analizler esnasında kişisel görüşlerin çalışmaya yansıtılmadığı kabul edilmektedir.

Çalışmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı; 1929 Ortamektep Türkçe Programı; 1930 Ortamektep Müfredat Programı; 1931 – 1932 Ortamektep Müfredat Programı; 1938, 1949, 1962 Ortaokul Programı; 1981, 2006, 2015, 2017 – 2018, 2019 İlköğretim Okulları Türkçe Programı ve bu programlardaki bilgilendirici metinlerle sınırlıdır.

Verilerin Analizi

Çalışmada Türkçe Dersi Öğretim Programlarındaki bilgilendirici metinlerin analizi sürecinde içerik analizi yönteminin bir türü olan betimsel analizden faydalanılmıştır (Gök ve Aver, 2022). Betimsel analiz, elde edilen verilerin belirlenmiş olan temalar doğrultusunda özetlendiği, yorumlandığı, veriler arasında neden-sonuç ilişkilerinin kurulduğu ve gerek görülmesi halinde olgular arasında karşılaştırmalar yapılan bir tekniktir. Elde edilen bilgilerde alıntılara sık sık yer verilir (Karagöz, 2019, s. 971). Çalışmada programlarda yer alan bilgilerin tamamı kullanılmayarak

verilerin bir kısmı üzerine odaklanılmış ve ayıklama süreci gerçekleştirilmiştir (Creswell, 2017, s. 195). Daha önceden belirlenen çerçeveler doğrultusunda veriler analiz edilmiş; anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilerek kategoriler halinde gruplandırılıp yorumlanmıştır (Karagöz, 2019, s. 972).

Bulgular

Yapılan çalışma sonucunda 1924 yılından bugün Türkçe dersi için yayınlanmış son ortaokul programına kadar olan tüm öğretim programları incelenerek ulaşılan veriler bu bölümde yansıtılmıştır.

1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı ve 1929 Türkçe Müfredat Programı

Günümüzdeki 6, 7 ve 8. sınıf düzeyini kapsayan bir program olan “1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı” incelendiğinde programda yer alan açıklamalar arasında metin türlerine yönelik bir ifadenin yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Hazırlanan bu programda daha çok okuma ve dil bilgisi başlıklarına ağırlık verildiği de görülmektedir (Maarif Vekâleti, 1924). Öte yandan 1929 yılına gelindiğinde ülkede Harf İnkılabı gerçekleştirilmiş ve alfabe değişikliği sonrasında programda da değişiklikler gerçekleştirilerek “1929 Orta Mektep Programı” kabul edilmiştir. Yakın bir zamanda hazırlanmış olan 2006 Programı’nda yer verilen “metinlerin taşınması gereken genel özellikler”, 1929 Programı’nda da açıklanarak belirtilmiştir. 1924 yılı programına göre daha ayrıntılı hazırlanmış bir program olmasına rağmen bu programda da metin türleri adı altında bilgilendirici metinlere değinilmemiş ve okuma yazma seferberliğine de bağlı olarak daha çok okuma yazma çalışmalarına ağırlık verilmiştir. 1924 yılında bağımsız dersler olarak adlandırılan –kıraat, inşad, sarf ve nahiv, imla, kitabet, edebî kıraat- dersler 1929 yılındaki programda “gramer, kıraat, tahrir” olarak üç bölüme ayrılmıştır. Bu bölümler doğrultusunda belirtilen amaçlar içerisinde de metin türlerine yönelik özel bir ifadeye rastlanmamış, konuya uygun mektup yazmanın gerekliliğine; mektup, makale, tenkit gibi yazı türleri hakkında öğrenciye açıklama yapılarak okunan parçalarda öğrenilenlerin uygulanmasına değinildiği görülmüştür. Ayrıca programda “*Gazetede görülen mühim vakalara dair izahat.*” ifadesiyle de birinci kademe 3. sınıf bölümünde gazete türüne yer verilmiştir (Maarif Vekâleti, 1929).

1930 ve 1931-1932 Orta Mektep Müfredat Programı

Bu iki programdan sonra yayımlanmış olan 1930 Programı ve 1931 – 1932 Programı’nda da aynı doğrultuda açıklamalara yer verilmiş ve büyük değişiklikler olmaksızın 1929 Programı’nı daha anlaşılır kılmak amacıyla programda sadeleştirilmiş ifadeler kullanılmıştır. Gramer bölümünde ise bazı düzenlemelere gidilerek program genelinde daha ayrıntılı açıklamalara yer verildiği görülmektedir. Ayrıca 1931 – 1932 Orta Mektep Müfredat Programı’nın hazırlanış gerekçesi olarak 1924 Programının geçen yedi senelik süreç içerisinde esaslı bir değişime muhtaç olduğu düşüncesinin ifade edildiği belirlenmiştir (Maarif Vekâleti, 1930, 1931).

1938 Ortaokul Programı

Genel anlamıyla yine bir önceki programda çok mühim değişikliklere gidilmeden 1938 Ortaokul Programı yayınlanır. Bu programın öne çıkan özelliği ise gramer bölümünün programdan tamamen çıkarılmış olması ve “kıraat” yerine “okuma” sözcüğü kullanılarak okuma becerisi üzerinde detaylıca durulması, sesli ve sessiz okumanın ayrıca ele alınmasıdır. Araştırma konumuzla alakalı olarak baktığımızda 1938 Programı’nda da bilgilendirici metin türlerine yönelik bir açıklama yapılmamış olduğu görülmektedir. Bununla birlikte “Tahrir Mevzuları” başlığı altında kitapta görülen bir olayın bugün oluyormuş gibi bir gazete metnine çevrilmesine ve metne uygun başlık konulmasına değinildiği görülmüştür. Yine aynı başlık altında dilekçe yazılması ifadesine de rastlanılmaktadır (Kültür Bakanlığı, 1938).

1949 ve 1962 Ortaokul Programları

1949 Orta Okul Programı’na gelindiğinde metin türleri ve okuma çalışmaları konusunda daha ayrıntılı bilgilere yer verildiğine ulaşılır. Programda “Ortaokulun Eğitim ve Öğretim İlkeleri” başlığı altında yer alan “*Türkçe dersleri; büyük adamlar, tarihi şahsiyetler, milli hayatın çeşitli yönlerine kol salan geniş ve çeşitli konular hakkında yazılmış değerli yazıları öğrencilere okutarak bunlar üzerinden onları düşündürecek, onlara milli ve estetik heyecan verecek, onların görüş, sezgi ve duyuş ufuklarını genişletecektir.*” cümlesiyle bilgilendirici metin türlerinin taşıdığı özelliklere değinildiği de görülür. Aynı başlık altında sınıf kitaplıklarında bulunması gereken kitapların özellikleri arasında “*Ders kitapları, atlaslar, ansiklopediler, ana diline ve yabancı dillere ait sözlükler, dergiler, gazeteler ve gazete küpürleri...*” ifadesiyle de bilgilendirici metin türlerinden sadece ismen de olsa bahsedildiği tespit olunur. Türkçe Programı bölümünde ise önceki programlara göre metin türlerinde daha fazla ayrıntılandırmaya gidildiği söylenebilir. Programda afiş, tabela, duvar ve el ilanları, deyim, vecize, atasözü, makale, fıkra, sohbet, mektup, nutuk, tartışma, hatıra, seyahat yazıları, biyografi, bibliyografi, ansiklopedi konuları üzerinde durulması gerektiğine de değinilmiştir. Programın öne çıkan bir başka özelliği ise öğretmen merkezli bir yaklaşımdan öğrenci merkezli bir yaklaşıma geçildiğini gösteren ifadelerin bulunmasıdır. Ayrıca programın dikkat çeken başka bir yönü, yazı bölümünün ayrı bir başlık olarak programa eklenmesi ve dilbilgisinin yeniden programa dâhil edilmesi olmuştur (MEB, 1949). Bu programdan sonra önemli değişiklikler yapılmaksızın, yeni bir konu ele alınmadan 1962 yılında yeni bir program yayınlanır. Yayınlanan 1962 Ortaokul Programı’nda da bilgilendirici metin türleri adı altında herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmekle birlikte 1949 yılı programında yer alan metin türlerine ait içeriklerin korunduğu bilgisine ulaşılmaktadır (MEB, 1962).

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı

Kendinden önceki programlardan farklı olarak içerisinde “yöntem, araç ve gereçler, ölçme ve değerlendirme” bölümlerine ayrı ayrı yer verilmiş olan 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim

Programı'nda bilgilendirici metin türlerine dair kazanım ifadeleri de yer almaktadır. Öğrencilerin anlama tekniği bakımından kazanacakları davranışlar arasında 6. sınıf düzeyinde *“En az bir günlük gazeteyi ve haftalık ya da aylık dergiyi izleme alışkanlığı kazanabilmek.”* gösterilmiştir. Aynı ifadeye 7. sınıf düzeyi için makale; 8. sınıf düzeyi için ise söyleşi ve röportaj türlerinin eklendiği görülür. Ayrıca 6. sınıfta *“Özel mektup ve iş mektuplarını, bildirileri, duyuruları ve benzerini anlayabilmek”*, 7. sınıfta aynı unsurları *“kazanabilmek”*, 8. sınıfta ise *“kökleştirebilmek”* ifadelerine yer verilmiştir. Programın *“Anlatım”* başlığı incelendiğinde öğrencilerin 6. sınıfta dilekçe, telgraf, senet yazabilmek, bir karar, bir olay üzerine rapor düzenleyebilmek kazanımına sahip olmaları gerektiği bilgisine ulaşılır. Bu kazanım cümlesine 7. sınıfta *“alındı”* eklenmiştir. Bir başka kazanım cümlesinde ise 6 ve 7. sınıf düzeyinde *“iş mektupları, özel mektuplar yazabilmek”* ifadesine yer verildiği, 8. sınıfta ise sadece *“dilekçe, telgraf vb. iş mektupları, özel mektuplar yazabilmek”* ifadesiyle yetinildiği görülür. Aynı zamanda yine bu başlık altında öğrencilerin deyimleri, atasözlerini, özdeyişleri açıklayabilmeleri de ele alınmıştır. Bununla birlikte bu programda da ders kitaplarında yer alan metin türlerine dair ayrıntılı bir bilgilendirmeye gidilmemiş olduğu söylenebilir (MEB, 1981).

2006 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar)

Türkçe dersi açısından ele aldığımızda günümüze kadar yayınlanmış programların en kapsamlısının 2006 Türkçe Dersi (6–8. sınıflar) Öğretim Programı olduğu görülmektedir. Bu programda konuyla alakalı olarak diğer programların aksine metin türlerine yönelik detaylı bilgilere yer verildiğine ulaşılmaktadır. Metin türleri hakkında yapılan açıklamalar içerisinde *“bilgilendirici”* metin türleri adlandırması yerine, *“düşünceye dayalı”* metin türleri adlandırmasına yer verilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Program içerisinde ayrıntılı da olması bakımından mutlaka yer verilmesi gereken metin türleri sınıf bazında sıralanmıştır. Bu türler içerisinde yer alan bilgilendirici metin türleri sınıf seviyesi özelinde 6. sınıflar için anı, mektup, deneme; 7. sınıflar için anı, deneme, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi; 8. sınıflar için ise anı, makale, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri olarak belirtilmiştir. Anı ve deneme türü, ortaokul düzeyinde tüm sınıflar için ortak olan bilgilendirici metin türüdür. Ayrıca düşünceye dayalı metin türleri ile alakalı olarak *“Ders kitaplarında işlenişi verilen 4 metin dışında 2 ek metne yer verilmelidir. Bu metinler, öğretmenin isteğine bağlı olarak ve etkinlikleri öğretmen tarafından düzenlenerek işlenebilecektir. Temada verilen diğer metinlerle aynı türde olabilecek bu metinlerin türü birbirinden farklı olmalıdır. Her temada iki olaya, bir düşünceye dayalı metne yer verilmelidir.”* açıklamasında bulunulmuştur (MEB, 2006).

2015 Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı

Türkçe dersine yönelik hazırlanmış olan 2015 yılındaki programa bakıldığında metin türlerinin dağılımını gösteren bir tabloya yer verildiği görülmektedir. Bu tablodaki bilgi verici metin başlığı altında 5 ve 6. sınıf düzeyinde dinleme/izleme becerisine yönelik dört, okuma becerisine

yönelik ise on dört farklı türde bilgilendirici metne yer verildiğine ulaşılır. Aynı şekilde 7 ve 8. sınıf düzeyine baktığımızda metin türleri sayısında ya da becerilere yönelik dağılımdaki metin sayılarında bir farklılık olmadığı görülmektedir. Programda yer alan açıklamada metinler işlenirken sınıf düzeylerine göre türlerin dağılımına dikkat edileceği belirtilmiştir. Buna bağlı olarak “5-8. sınıflar düzeyinde bilgi verici metinler kapsamında kronolojik sıralamaya, tanımlamaya / betimlemeye, karşılaştırmaya, sebep-sonuca ve problem çözmeye dayalı metin yapılarından ve gezi yazısı, deneme, eleştiri, söyleşi, köşe yazısı, makale, biyografi, otobiyografi, mülakat vb. türlerden örneklere olabildiğince yer verilecektir.” ifadesinde bilgi verici metinlerin türlere dağılımı da görülmektedir. Öte yandan bu türlerin hangisinin kaçınıcı sınıf düzeyinde verilmesi gerektiğine dair metin türleri ile alakalı ayrıntılı bir bilgiye yer verilmemiş ve sınıf seviyesine göre hazırlanacak olan kitaplarda yer alacak metin türlerinin seçimi yazarın tercihinin bırakılmıştır (MEB, 2015).

2017, 2018 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programları (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar)

İlerleyen süreçte hazırlanan diğer programlar ise 2017 ve 2018 yıllarında yayınlanmıştır. Bu iki programın son şekli ise 2019 yılında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile verilmiştir. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda da 2015 Programı’nda olduğu gibi metin türleri, sınıf seviyeleri göz önünde bulundurularak bilgilendirici, hikâye edici ve şiir başlıklarına ayrılmıştır. Ayrıca yine bu programda daha önce görülmemiş olan alışılmamış metin türlerine (efemera ve broşür, haber metni, özlü sözler, sosyal medya mesajları, blog, çizgi roman, mizahi fıkra) de rastlanmaktadır. Programda verilen anı, efemera ve broşür (liste, diyagram, tablo, grafik, kroki, harita, afiş vb. karma içerikli metinler), e-posta, haber metni, reklam, kılavuzlar, makale/fıkra/söyleşi/deneme, mektup, özlü sözler (vecize, atasözü, deyim, aforizma, duvar yazılar, motto, döviz vb.) sosyal medya mesajları 5, 6, 7 ve 8. sınıflar için ortak olan türlerdir. 5. sınıflar için ayrıca bir bilgi verilmemişken 6. sınıflar için blog; 7 ve 8. sınıflar için ise biyografiler, otobiyografiler, blog ve dilekçe türlerine farklı metin türleri adı altında yer verilmiştir (MEB, 2017). 2018 yılında hazırlanmış olan programda ise 2017 Programı’nın daha sade ve kolay anlaşılır bir şekilde güncellenmiş olarak düzenlenmesi durumu söz konusudur. Metin türleri açısından ele aldığımızda 2018 yılında hazırlanmış olan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile 2017 yılındaki Türkçe Dersi Öğretim Programı arasında büyük bir farklılık görülmemektedir. Bu programda 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’ndakilere ek olarak bilgilendirici metin türlerine gezi yazıları da eklenmiş ve bu türe 6, 7 ve 8. sınıf düzeylerinde yer verilmiştir. Bilgilendirici metin türleri yönünden 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın bir diğer farkı da 7 ve 8. sınıf düzeyinde ele alınmış olan dilekçe türüne 5. sınıflarda da yer verilmiş olmasıdır (MEB, 2018). 2018 Programı’nda bazı küçük değişiklikler yapılması sonucunda ise 2019 Programı yayınlanmıştır. Bilgilendirici metin türleri yönünden programı incelediğimizde 2018 Türkçe Dersi Öğretim Programı ile aynı dağılıma sahip olduğu görülmektedir (MEB, 2019).

Sonuç ve Tartışma

Eğitim-öğretim kapsamında uygulanan programlara bakıldığında Türkçe dersine yönelik hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş olan programlar üzerine farklı konularda yapılmış pek çok çalışmaya ulaşmak mümkündür. Bu çalışmalardan bazılarında Kurudayıoğlu ve Soysal (2016) tarafından Cumhuriyet döneminde ilkököl Türkçe Dersi Öğretim Programlarının söz varlığı bakımından incelenmesi; Demir'in (2016) Türkçe Eğitim - Öğretim Programlarında yer verilen kişisel söz varlığını ele alması; Arı'nın (2017) yaptığı çalışmasında 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (ortaokul) okuma kazanımlarını değerlendirmesi; Kalaycı ve Yıldırım (2020) tarafından 2009-2017-2019 yıllarından yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarının karşılaştırmalı analizini ve değerlendirilmesini yaptıkları araştırmaları örnek olarak verilebilir.

Cumhuriyet'in ilanından günümüze (1924-2019) kadar uygulanan Türkçe Dersi Öğretim Programlarında yer alan bilgilendirici metinlerin incelenmesi amacıyla yapılan çalışmanın bulgularından hareketle ulaşılan sonuçlara göre 1924 Lise Birinci Devre Müfredat Programı'nda metin türlerine yönelik kapsamlı bir ifadenin yer almadığı görülmüştür. Bu program, okuma ve dil bilgisi başlıklarına daha çok ağırlık verilmiş olan, ana hatlarla oluşturulmuş bir başlangıç programdır (Maarif Vekâleti, 1924). İdi-Tulumcu ve Tulumcu'nun (2015) da belirttiği üzere 1924'te hazırlanan Türkçe Programı, Cumhuriyet Dönemi'nde hazırlanan ilk Türkçe Dersi Programı'dır ve kısa bir zaman içinde hazırlanmıştır. Çerçeve bir program da olması nedeniyle genel bir bakış açısıyla ele alınmıştır, denilebilir. 1929 Orta Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda ise metinlerin taşınması gereken genel özelliklere yer verilmiştir. Bununla birlikte 1924 Programı'nda olduğu gibi bu programda da bilgilendirici metinlere değinilmemiş olduğu görülür. Ayrıca programda okuma yazma çalışmalarına ağırlık verilmiş olduğu da belirlenmiştir (Maarif Vekâleti, 1929). Bu durum, dönem içerisinde gerçekleştirilen okuma yazma seferberliğine bağlanabilir. Bununla birlikte program içerisinde yer alan açıklamalarda "mektup" ve "gazete" türlerine yönelik ifadelerin bulunduğu görülmektedir.

1930 ve 1931-32 Programlarında da ayrıntılı bir değişiklik yapılmaksızın 1929 Programı daha anlaşılır kılınmaya çalışılmış ve ifadeler ayrıntılandırılmıştır (Maarif Vekâleti, 1930; Maarif Vekâleti, 1931). Harf İnkılâbı'nın ardından hazırlanan bu programın 1949 ve 1981 Programlarına göre eğitim-öğretim etkinliği, hedef ve amaçlar açısından daha zayıf, çağdaş program geliştirme yaklaşımlarından uzak olarak hazırlanmış olduğu ifade edilebilir (Girgin, 2011). Önceki programa yönelik çok kıymetli değişikliklerin yapılmadığını söyleyebileceğimiz 1938 Programı'nda ise "kıraat" kelimesi yerine "okuma" sözcüğü tercih edilmiş, "sesli" ve "sessiz" okuma programda ayrıca ele alınmıştır. Yine bu programda da bilgilendirici metin türlerine yönelik bir açıklama bulunmamasıyla birlikte "dilekçe yazılması" ifadesinin yer aldığı görülmektedir (Kültür Bakanlığı, 1938).

Metin türleri ve okuma çalışmaları konusunda geçmiş programlara göre daha kapsamlı bilgilerin yer aldığını söyleyebileceğimiz 1949 programında bilgilendirici metin türlerinde bulunması gereken özelliklerden bahsedildiği görülür. Ayrıca yine bu programda sınıf kitaplıklarında bulunması gereken kitapların özellikleri belirtilirken “ders kitapları, atlaslar, ansiklopediler, sözlükler, dergiler, gazeteler ve gazete kupürleri”ne değinilerek bilgilendirici metin türlerinden ismen de olsa bahsedildiği belirlenmiştir. Yine bu programda afiş, tabela, duvar ve el ilanları, deyim, vecize, atasözü, makale, fıkra, sohbet, mektup, nutuk, tartışma, hatıra, seyahat yazıları, biyografi, bibliyografi, ansiklopedi konuları üzerinde durulması gerektiği belirtilerek bilgilendirici metin türlerine yer verildiği söylenebilir (MEB, 1949). 1949 Programı’nın ardından yayınlanan 1962 Programı’nda da bilgilendirici metin türleri adı altında herhangi bir bilgiye yer verilmediği görülmekle birlikte 1949 yılı programında yer alan metin türlerine ait içeriklerin korunduğu bilgisine ulaşılmaktadır (MEB, 1962).

Bilgilendirici metin türlerine ait kazanım ifadelerine kapsamlı olarak rastladığımız program 1981 Programı’dır. Önceki programlara göre çok daha ayrıntılı hazırlanmış olan bu programda sınıf düzeyleri için belirlenen uygulamalar birbirinden ayrı halde sunulmuş ve “yöntem”, “araç ve gereçler”, “ölçme ve değerlendirme” bölümleri de yine ayrı bir başlık halinde ele alınmıştır. Pek çok ayrıntıyı içinde barındıran bu programda her sınıf seviyesinde işlenmesi gereken bilgilendirici metin türlerinin de belirtilmiş olduğu görülürken ders kitaplarında yer alan metin türlerine dair ise ayrıntılı bir bilgilendirmeye gidilmemiş olduğu belirlenmiştir (MEB, 1981). Türkçe dersi özelinde baktığımızda bugüne kadar yayınlanmış programların en kapsamlısının 2006 Türkçe Dersi (6–8. sınıflar) Öğretim Programı olduğu ifade edilebilir. Metin türlerine yönelik ayrıntılı bilgilerin yer almış olduğu programda “bilgilendirici” metin türleri adlandırması yerine, “düşünceye dayalı” metin türleri adlandırmasına yer verilmiş olduğu dikkat çekmektedir. Program içerisinde “*Her temada iki olaya, bir düşünceye dayalı metne yer verilmelidir.*” ifadesiyle temalar kapsamında işlenmesi gereken metin özelliklerinin açıklandığı belirlenmektedir (MEB, 2006). Bu program sonrasında hazırlanan 2015 Programı’nda ise metin türlerinin dağılımını gösteren bir tabloya yer verildiği görülür. Tablodaki bilgi verici metin başlığı altında 5 ve 6. sınıf düzeyinde dinleme/izleme becerisine yönelik dört, okuma becerisine yönelik ise on dört farklı türde bilgilendirici metnin olduğu bilgisine ulaşılmıştır. Aynı şekilde 7 ve 8. sınıf düzeyine baktığımızda metin türleri sayısında ya da becerilere yönelik dağılımdaki metin sayılarında bir farklılık olmadığı tespit edilmektedir (MEB, 2015).

Sonraki yıllarda hazırlanan diğer programlar ise 2017 ve 2018 yıllarında yayınlanmıştır. Bu iki programın son şekli, 2019 yılında 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı adı ile sunulmuştur. 2017 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda da 2015 Programı’nda olduğu gibi metin türleri, sınıf seviyelerine göre bilgilendirici, hikâye edici ve şiir başlıklarına ayrılmıştır. Ayrıca yine bu programda daha önce görülmemiş olan alışılmamış metin türlerine (efemera ve broşür, özlü sözler, sosyal medya mesajları,

blog vb.) de yer verildiği belirlenmiştir (MEB, 2017). Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (PISA) gibi araştırmalarda kullanılan türlerden bazılarının “alışılmamış” adı altında çağın ihtiyaçlarına da uygun olarak Türkçe Öğretim Programı’na girmiş olması olumlu bir gelişmedir (Konuk, 2018). Bu programın daha sade ve kolay anlaşılır bir şekilde güncellenmiş olarak düzenlenmiş hali olan 2018 Programı’nı metin türleri özelinde ele aldığımızda 2017 yılındaki Türkçe Dersi Öğretim Programı ile arasında büyük bir farklılık bulunmadığı görülür (MEB, 2018). Bu durum 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda da bu şekilde devam etmiştir. Son dönem programlarında yer alan bilgilendirici metin türlerindeki çeşitliliğin yanında programdaki etkinlik ve kazanım ifadelerinin sadeleştirilmiş olması ise bu türlerin derslerde uygulanışı noktasında öğretmenler yönünden olumsuz bir durum oluşturabilecektir. Nitekim 2018-2019 Eğitim Öğretim Yılı itibariyle öğretmen kılavuz kitabı uygulaması kaldırılmış, bu durum da öğretim programlarının önemini arttırmıştır (Kıymaz, 2020, s. 169). Programların oluşturulması sürecinde bu tür değişimlerin dikkate alınarak ihtiyaçlara cevap verir nitelikte çalışmaların gerçekleştirilmesinin önem teşkil ettiği düşünülmektedir. Yazma becerisine yönelik yapılan bir çalışmada da ortaokul öğrencilerinin belirli bir konuda yazmada sorun yaşadıkları, ilgisiz cümleler kurdukları, cümleleri mantıksız sıraladıkları, metinlerinde ana fikre/yardımcı fikirlere yer vermedikleri ve bir olayı yazılı olarak ifade edemedikleri görülmüştür (Kıymaz ve Doyumğaç, 2020b).

Dünden bugüne hazırlanmış olan programlarımıza bakıldığında Türkçenin gelişimi açısından olumlu değişimlerin yaşandığı söylenebilir. Özellikle son dönemde, uluslararası alanda kabul görmüş olan PISA araştırmalarında kullanılan metin türlerine programlarımızda yer verilmesi ve derslerde bu bilgilendirici metin türlerinin ele alınmıyor olması, öğrencilerin kişisel gelişimi açısından önemli olarak değerlendirilebilir. Günümüz programlarının da 2006 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda olduğu gibi bu yeni metin türleri de dikkate alınarak tekrardan kapsamlı bir şekilde hazırlanmasının öğretmenlerimize derslerin işlenişi hususunda yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Bu sayede derslerdeki verimliliğin, tasarrufun ve öğrenci-öğretmen etkileşiminin artması umulmaktadır. MEB tarafından alınan son kararlar birlikte öğretmenlerin günlük plan hazırlamasının zorunlu hale gelmesi sonucunda da daha ayrıntılı bir program, alan öğretmenleri için olumlu sonuçlar meydana getirebilecektir. Bununla birlikte eğitim sürecinde gerçekleşen eksikliklerin program hazırlayıcılar tarafından belirlenerek bu süreçte dikkate alınması da programların yararlılığını arttırabilecektir. Temel beceriler arasındaki bütünlük göz önünde bulundurulduğunda giderek sadeleştirilen Türkçe Öğretim Programlarındaki kazanımların bu bütünlük içerisinde yeniden ayrıntılandırılması, öğrencilerin bilgilendirici türdeki metinlerle sınıf ortamında daha fazla karşılaşmasını sağlayacak şekilde hazırlanması, öğrencilerin ders başarısını da arttıracığı düşünülerek program geliştiricilere önerilmektedir.

Kaynaklar

- Aksan, D. (2012). *Her yönüyle dil ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Arı, G. (2017). Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki (ortaokul) okuma kazanımlarının değerlendirilmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(4), 685-703. <https://doi.org/10.16916/aded.331660>
- Başaran, M. & Akyol, H. (2009). Okuduğunu anlama ve metne karşı geliştirilen tutum üzerinde metnin bilgi verici veya hikâye edici olmasının etkisi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 11-23. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/202438> sayfasından erişilmiştir.
- Bozkurt, B. Ü. (2018). Okuma ve yazma eğitiminde metin türlerini sınıflama sorunsalı ve çoklu/karma türlerin öğretimiyle ilgili öneriler. N. E. Uzun & B. Ü. Bozkurt (Ed.), *Türkçenin eğitimi-öğretiminde kuramsal ve uygulamalı çalışmalar-10* içinde (s. 75-99). İstanbul: Okan Üniversitesi Yayınları.
- Coşkun, E. & Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından Türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19559/208511> sayfasından erişilmiştir.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni: nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları* (S. B. Demir, Çev. Ed., 3. b.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Çalışkan, G. (2016). Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Türkçe ders kitapları: 5. sınıf Türkçe ders kitabına yönelik bir inceleme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(2), 200-214. <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12452/1818> sayfasından erişilmiştir.
- Çaylar, A. (2007). *1981 ve 2005 Türkçe öğretim programlarının (6-8. sınıflar) karşılaştırmalı bir değerlendirmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Demir, C. (2016). Türkçe eğitim-öğretim programları ve kişisel söz varlığı. *Milli Eğitim*(210), 141-161. <https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36140/406016> sayfasından erişilmiştir.
- Demirel, Ö. (1992). Türkiye'de program geliştirme uygulamaları. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7, 27-43. <http://www.efdergi.hacettepe.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/1385-published.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Girgin, Y. (2011). Cumhuriyet dönemi (1929-1930, 1949, 1981) ortaokul Türkçe öğretimi programlarının içerik, genel ve özel amaçlarıyla karşılaştırmalı gelişim düzeyi. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(1), 11-26. <https://dergipark.org.tr/en/pub/aduefebder/issue/33886/375212> sayfasından erişilmiştir.
- Gök, G. & Aver, Ö. F. (2022). Hastanelerin sürdürülebilirliğinin bibliyografik analiz tekniği ile incelenmesi. *Hitit Sosyal Bilimler Dergisi*, 15(2), 342-360. <https://doi.org/10.17218/hititsbd.1168632>

- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma* (1. b). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Güneş, F. (2013). Türkçe öğretiminde metin seçimi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 1-12. <https://doi.org/10.16916/aded.16014>
- Hengirmen, M. (2006). *Türkçe temel dilbilgisi* (5. b). Ankara: Engin Yayınevi.
- İdi-Tulumcu, F. & Tulumcu, M. F. (2015). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders programlarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 13(29), 535-560. <https://dergipark.org.tr/pub/ded/issue/29167/312348> sayfasından erişilmiştir.
- İmer, K., Kocaman, A. & Özsoy, S. A. (2013). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Kalaycı, N. & Yıldırım, N. (2020). Türkçe Dersi Öğretim Programlarının karşılaştırmalı analizi ve değerlendirilmesi (2009-2017-2019). *Trakya Eğitim Dergisi*, 10(1), 238-262. <https://doi.org/10.24315/tred.580427>
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS, AMOS ve META uygulamalı nicel-nitel-karma bilimsel araştırma yöntemleri ve yayım etiği* (2. b). Ankara: Nobel.
- Kıymaz, M. S. (2020). 2019 Türkçe dersi öğretim programı -2- öğrenme alanları, kazanımlar, diğer derslerle ilişkisi. A. Akçay & M. N. Kardaş (Ed.), *Türkçe dersi öğretim programları içinde* (s. 167-182). Ankara: Pegem Akademi.
- Kıymaz, M. S. & Doyumğaç, İ. (2020a). The views of Turkish language teachers and primary school teachers on teacher guidebooks. *Journal of Curriculum and Teaching*, 9(3), 88-106. <https://doi.org/10.5430/jct.v9n3p88>
- Kıymaz, M. S. & Doyumğaç, İ. (2020b). Consistency of the narrative texts written by middle school students and their textual creation levels. *Educational Policy Analysis and Strategic Research*, 15(3), 207-232. <https://doi.org/10.29329/epasr.2020.270.10>
- Konuk, S. (2018). 2017 Türkçe dersi öğretim programında yer alan alışılmamış metin türlerini tanıyalım. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 7(4), 428-452. <https://doi.org/10.30703/cije.451242>
- Kurudayıoğlu, M. & Soysal, T. (2016). Cumhuriyet dönemi ilkököl Türkçe Dersi Öğretim Programlarının söz varlığının geliştirilmesi açısından incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4(4), 559-598.
- Kültür Bakanlığı. (1938). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Maarif Vekâleti. (1924). *Lise Birinci Devre Müfredat Programı*. İstanbul: Matbaa-i Âmire
- Maarif Vekâleti. (1929). *Orta Mektep ve Liselerin Türkçe Müfredat Programı*. Ankara: Yeni Gün Matbaası.
- Maarif Vekâleti. (1930). *Orta Mektep Müfredat Programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.

- Maarif Vekâleti. (1931). *Orta Mektep Müfredat Programı (1931 – 1932 Ders Senesi Tadilatı)*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB. (1949). *Ortaokul Programı*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1962). *Ortaokul Programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1981). Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı. *Tebliğler Dergisi*, 44(2098).
- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (6-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB. <https://alonot.com/wp-content/uploads/2018/12/2006-T%C3%BCrk%C3%A7e-%C3%96%C4%9Fretim-Program%C4%B1.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2015). *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*. Ankara: Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- MEB. (2017). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB. (2018). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- MEB. (2019). *Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1-8. Sınıflar)*. Ankara: MEB.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel araştırma - desen ve uygulama için bir rehber* (S. Turan, Çev., 3. b.). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ornstein, A. C. & Hunkins, F. P. (2014). *Eğitim programı: temeller, ilkeler ve sorunlar* (A. Arı, Çev.). İstanbul: Eğitim Yayınevi.
- Ören, Z., Konuk, S., Sefer, A. & Sarıtaş, H. (2017). Ortaokul Türkçe öğretim programlarındaki metin türleri ile PISA'daki metin türlerinin karşılaştırılması. *EJER IV. International Eurasian Educational Research Congress Bildiri Kitabı* içinde (s. 275-280). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sönmez, V. & Alacapınar, F. G. (2016). *Örneklendirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri* (4. b.). Ankara: Anı.
- Şahin, D. & Bayramoğlu, C. D. (2016). 2015 Türkçe öğretim programının metin tür ve tema seçimi bakımından değerlendirilmesi. *Turkish Studies International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 11(3), 2095-2130. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9289>
- Topsakal, C. (2013). Türk eğitim sistemini yasal temelleri. H. B. Memduhoğlu & K. Yılmaz (Ed.), *Türk eğitim sistemi ve okul yönetimi* içinde (s. 27-44). Ankara: Pegem Akademi.
- Uçgun, D. (2019). Tarihî süreç içerisinde Türkçe öğretim programları ve Türkçe öğretmenlerinin yetiştirilmesi. A. Güzel & H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi* içinde (s. 89-106). Ankara: Pegem.
- Ulus, B. & Aytan, T. (2018). Cumhuriyet'in ilk çeyreğinde Türkçe öğretimi üzerine yazılan iki çalışma üzerine bir değerlendirme. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(2), 47-65. <https://dergipark.org.tr/pub/turkegitimdergisi/issue/41487/436721> sayfasından erişilmiştir.
- Ünalın, Ş. (2012). *Dil ve kültür* (5. b.). Ankara: Eskiye Yayınları.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Yabancı Dil Yayınları.

White, R. V. (1992). Innovation in curriculum planning and program development. *Annual Review of Applied Linguistics*, 13, 244–259. <https://doi.org/10.1017/s026719050000249x>

Extended Summary

Educational activities are carried out with the aim of educating and developing individuals on a certain subject and enabling them to acquire new knowledge. In order for these activities to be more efficient by serving the aims targeted in education, they must be implemented within a certain curriculum. Through various curricula (Science Curriculum, Mathematics Curriculum, etc.), students are involved in the learning process in or out of the school. Through the Turkish Language Teaching Curriculum (TUDÖP), which is one of these curricula, planned practices are made in educational institutions in order to provide students with basic language education and language skills. Textbooks are the primary materials used in these practices. Through the texts, it is aimed to ensure that the students can acquire the skills specified in the learning outcomes. In this context, with this study, it is aimed to examine the informative texts in the Turkish Language Teaching Curriculum (TUDÖP) implemented from the past to the present (1924 - 2019) and to reveal the place of informative texts in the curriculum in the historical process.

In the curricula for the Turkish course, which were first prepared in 1924, explanations were included in line with various topics, learning outcomes and purposes. Although Turkish course has been discussed under different titles and in various structures periodically in terms of reading, writing, speaking, listening/ watching and grammar skills, it has always constituted a whole in itself. The 2006 Turkish Language Curriculum, which was developed by the Ministry of National Education and based on the constructivist approach, were prepared in detail in terms of the skills, the objectives determined in line with the skills, and the learning outcomes related to the objectives, the sample activities given in accordance with the objectives. When we look at the learning outcomes for the learning areas discussed, it is seen that the "text types" specified in relation to our research subject are given under the headings of the objectives and learning outcomes of the reading learning area and writing learning area.

The study was carried out in the basic qualitative research design in the type of qualitative research. Data in this pattern can be collected by interview, observation or document analysis. The collection of data in accordance with the pattern of the study was carried out with document analysis and descriptive analysis was used. With document analysis, which can be used in both quantitative and qualitative research, written and visual materials can be collected and examined. The data obtained as a result of the analyzes were interpreted with descriptive analysis and some findings were presented in the study. In the process of accessing the findings, the originals of the curricula were

accessed and in line with the information obtained, the historical order was observed and the data were analyzed. Considering the objectivity of the subject, it is accepted that personal views are not reflected in the study during the analysis.

As a result of the analysis, when we look at the "High School First Semester Turkish Language Course Curriculum of 1924", which is a curriculum that covers the 6th, 7th and 8th grade levels today, it is concluded that there is no expression for text types among the explanations in the curriculum. In this curriculum, it is seen that more emphasis is placed on reading and grammar topics. After the 1924 curriculum, the 1929 Middle School Curriculum was published. Although it was a more detailed curriculum than that of the 1924, informative texts under the name of text types were not mentioned in it, and more literacy studies were focused on, depending on the literacy campaign. Turkish course in the curriculum consisted of three parts. In line with the purposes stated in these parts, there was no special expression for text types, and the necessity of writing a letter in accordance with the subject. It was seen that the practice of what was learned in the passages read was made by explaining to the student about writing types such as letters, articles and criticisms.

The same explanations were included in the 1930 and the 1931-1932 curriculum, which were published after these two curricula, and simplified expressions were used in it so as to make the 1929 curriculum more understandable without major changes. The outstanding feature of the 1938 Secondary School Curriculum, which was published later, is that the grammar part was completely removed from the curriculum, the word "reading" was used instead of "recitation", the reading skill was emphasized in detail, and reading aloud and silently were discussed separately. When we looked at the subject of our research, it was seen that there was no explanation for the types of informative texts in the 1938 curriculum. When it came to the 1949 Secondary School Curriculum, it was found that there was more detailed information about text types and reading activities. It was also mentioned that the curriculum should focus on posters, signboards, walls and flyers, idioms, sayings, proverbs, articles, anecdotes, conversations, letters, speeches, discussions, memories, travel writings, biography, bibliography, and encyclopedias.

Later, a new curriculum was released in 1962 without significant changes and without a new subject being addressed. Although it is seen that there is no information under the name of informative text types in the 1962 Secondary School Curriculum published, it is known that the contents of the text types in the 1949 curriculum stayed the same. Different from the previous curricula, the 1981 Basic Education Schools Turkish Education Curriculum, in which the "methods, tools and materials, assessment and evaluation" parts were separately included, also includes statements of learning outcomes about informative text types.

When it is considered in terms of Turkish course, it is seen that the most comprehensive curriculum published until today has been the 2006 Turkish Course (6-8th Grades) Curriculum. Contrary to other curricula, it provides detailed information about text types. It is also noteworthy that among the explanations made about text types, the naming of "informative" text types is included instead of the naming of "thought-based" text types. When we look at the 2015 curriculum prepared for the Turkish language course, it is seen that there is a table showing the distribution of text types. Other curricula prepared in the following period were released in 2017 and 2018. The final form of these two curricula was given in 2019 with the 2019 Turkish Course Curriculum.

Finally, when we look at the curricula prepared from past to present, it can be said that positive changes have been experienced in terms of the development of Turkish. Especially recently, the text types used in the internationally accepted PISA research are included in our curricula and the fact that these informative text types are discussed in the courses can be considered important for the self-development of the students.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi ve yazılı hale getirilmesinde araştırmacılar eşit oranda katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı

Araştırmacıların araştırma ile ilgili diğeri kişi ve kurumlarla herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması yoktur.

Etik Kurul Beyanı

Bu araştırma, doküman incelemesine dayalı bir çalışma olduğu için etik kurul izni gerektirmemektedir.